

IZET RIZVANBEGOVIĆ
(Sarajevo)

VAKUFNAME I VASIJETNAMA ALI-PAŠE RIZVANBEGOVIĆA STOČEVIĆA

Prema narodnoj tradiciji, Rizvanbegovići su porijeklom iz Crne Gore. Neki stariji članovi ove porodice, koji su već pomrli, pričali su da Rizvanbegovići vode porijeklo od pravoslavne porodice Obrenovića, čiji je jedan član prešao sa djevojkom u Albaniju, primio islam i sa vojskom došao u Hercegovinu.

Postoji i mišljenje da su Rizvanbegovići porijeklom od Crnojevića. Ta pretpostavka, po mojem mišljenju, mogla bi biti najvjerovatnija, jer se u rodoslovu Rizvanbegovića, prvi spominje Ipekli (Pečki) Obren-beg, zatim Mehmed-paša, Rizvan-kapetan, Ahmed-kapetan, Mustafa-kapetan, Hasan-beg, pa Zulfikar-kapetan stolački, prozvan "Hadži-kapetan".¹ To je jedna od najznamenitijih porodica u Hercegovini koja je igrala značajnu ulogu od sredine 18. pa do sredine 19. stoljeća. Bili su kapetani Stoca, a prvi kapetan iz porodice Rizvanbegovića bio je Zulfikar-kapetan. On se ženio dva puta, i to oba puta od sarajevske porodice Babića. Iz ovog braka imao je sinove Mustaj-bega i Mehmed-bega, docnije prozvanog Hadži-beg (Hadžun). Kad mu je umrla prva žena, Zulfikar se oženio njenom sestrom Melikhanom. Sa njom se vjenčao u Sarajevu, 17. redžeba 1196. (28. VI. 1782.). Pri vjenčanju nije bio prisutan ni Zulfikar-beg ni Melikhana, već su na šerijatski sud došli njihovi opunomoćeni zastupnici. Njega je zastupao Smail-bajraktar, sin Hasanov iz Stoca, a nju Hadži Ahmed-beg, sin Hasan-begov.²

¹ H. Ćurić, "Rodoslov Rizvanbegovića", *Gajret*, 1937., br. 4, str. 72. Trojica članova ove porodice proslavili su se kao turski pjesnici. Vidjeti u: Bašagić, *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, Sarajevo 1912., str. 154, 158 i 159.

² Hadži Ahmed-beg se zvao Sokolović. Njegovi potomci živjeli su u Sarajevu, a nisu se zvali Sokolovići već Đulbegovići po Mehmed-begu Đul-begu (umro 1847) i Kadribegovići po Kadri-begu. Podaci o ovom vjenčanju izneseni su u radu: H. Kreševljaković, "Prilog rodoslovu kuće Rizvanbegovića", *Novi Behar* VIII/1934-35., br. 20-23, str. 366-367.

Zulfikar-kapetan se posljednji put spominje u izvorima 1804. godine. Ovo se sa izvorima slaže. Gotovo pola vijeka vladao je Stocem, od 1755. do 1802. Tada je udario čvrste temelje porodici Rizvanbegovića.

Zulfikar-beg je imao dvije žene, šest sinova,³ ali koliko je imao ženske djece nije nam poznato. Zna se da je imao jednu kćer po imenu Fatima, koja je umrla 1267/1850-51. godine u Mostaru, a sahranjena je u groblju Kapetanovini. Najpoznatiji od njegovih sinova je Ali-paša Rizvanbegović (1783-1851). Bio je kapetan Stoca, a od 1833. do smrti 1851. hercegovački vezir u vrijeme kada je Hercegovina izdvojena iz Bosanskog pašaluka i pretvorena u poseban ejalet.

Zulfikar se na kapetanskoj časti zahvalio 1802. godine i stolačku kapetaniju podijelio među svoje sinove iz prvog braka: Mustaj-beg, koji ga je ranije zastupao u kapetanskim dužnostima, dobio je veći dio Stolačke kapetanije sa utvrđenim Stocem, a Hadži-beg je dobio manji dio sa Hutovom. Ali-aga i ostala braća bili su zapostavljeni ovakvom diobom. Bašagić kaže da se Ali-aga kao mladić zamjerio ocu što je obukao "nekakvu vezenu saltu" i otišao u svijet, a vratio se poslije očeve smrti sa mnogo novaca.⁴

Borba između braće počela je poslije Zulfikar-kapetanove smrti (1805. godine). U početku ovih borbi Omer-beg je uspio da potisne braću i da zavlada Stocem. Za učešće u gušenju prvog srpskog ustanka Porta ga je imenovala pašom u Mostaru. Bašagić kaže za njegovu upravu da je bila tiranska prema Mostarcima. Pošto je bio optužen od Mostaraca kod cara, izrečena mu je smrtna presuda. Da bi se spasio, pobjegao je Sulejman-paši Skopljaku u Beograd, koji zapovijedi da ga pogube. Izgleda da je u njegovu smrt bio umiješan Ali-aga, jer se govorilo da je potajno pisao veziru da ga ubije.⁵ U međuvremenu, Derviš-bega je ubio grom, a Mustaj-beg je umro prirodnom smrću. Snalažljiviji Ali-aga, u borbama za Stolačku kapetaniju potisnu Hadži-bega i Halil-agu i zavlada Stocem 1813. godine. Hadži-beg se povuče u Hutovo da čeka zgodnu priliku da se osveti.

Zavladavši Stocem, Ali-aga je postao kapetanom većeg dijela Stolačke kapetanije sa utvrđenim Stocem kao sjedištem. Polubrat Hadži-beg zadržao je sve do svoje smrti manji dio kapetanije sa Hutovom.

Oton Knezović piše da je Ali-paša bio šest puta ženjen, ali ovaj podatak nije siguran. Bez sumnje, zadnja mu je žena bila Mislidžihana. U sidžilu (protokolu) šerijatskog suda u Mostaru zapisano je da se Hadži Ali Galib-paša, mutesarif hercegovački, vjenčao sa svojom oproštenom robinjom Mislidžihanom, kćerkom Abdulahovom, 15. zilkade 1265. (2. novembra 1849.) godine. Vjenčanju je bio prisutan Hadži Ali Galib-paša, a Mislidžihanu je zastupao

³ Dr. fra Oton Knezović, "Ali-paša Rizvanbegović-Stochević, hercegovački vezir 1832-1851". *Glasnik Zemaljskog muzeja*, god. XL, sv. II/1928, str. 19.

⁴ Bašagić, *Znameniti Hrvati Bošnjaci i Hercegovci u turskoj carevini*, Zagreb 1931., str. 11.

⁵ H. Kapidžić, *Ali-paša Rizvanbegović i njegovo doba*, Filozofski fakultet, Sarajevo 2001., str. 34-35.

njen opunomoćeni zastupnik, Derviš Osman Žujo iz Stoca. Svjedoci ovog vjenčanja bili su: Mula Abdulah i Mula Ibrahim, sinovi mostarskog naiba Hasan Sitki efendije.

Mislidžihana je bila Čerkeskinja. Umrula je u Carigradu 1916. godine u dubokoj starosti, nadživjevši svu Ali-pašinu djecu.

Iz rodoslova porodice Rizvanbegovića vidi se da je Ali-paša imao sinove: Mehmeda Ali-pašu, Rustem-bega, Nafiz-pašu i Hafiz-pašu. Mehmed Ali-paša je imao tri sina: Husref-bega, Sadet-bega i Zija-bega. Rustem-beg nije imao djece. Nafiz-paša je imao sina Ćamil-bega i Arif-bega, poznatog u književnosti pod imenom Arif Hikmet-beg, a Hafiz-paša nije imao djece.⁶

U rodoslovu se ne spominju ženska djeca, ali se iz nekih drugih izvora zna da je Ali-paša imao tri kćerke i to: Habibu, Šaćiru i Umu.

Habiba je najveći dio života provela u Carigradu, gdje je i umrla 1890. godine. Bila je poznata pjesnikinja. Iz jednoga obračuna o prihodima sa imanja Ali-pašinih potomaka zna se da je Šaćira bila živa sedamdesetih godina 19. st. i ništa više. Uma je bila udata za Muhamed-bega Firdusa, mlađeg sina zadnjeg livanjskog kapetana Ibrahim-bega, poznatog u narodnim pjesmama kao Firdus-kapetan. Umrula je u Livnu 1280. (1863/4) i sahranjena u groblju porodice Firdusa. Iza Ume ostao je jedan sin Ibrahim-beg koji je iza Austro-ugarske okupacije odselio sa ocem u Carigrad, gdje je i umro 1900. godine bez potomaka.

*

Vakufname koje se ovdje objavljuju dobio sam od Husrefa Gereda, jednog od unuka Ali-pašinih, koji je živio u Carigradu. Vakufname sam mu poslije kopiranja uz zahvalnost vratio, jer je to on izričito tražio. Vakufname su pisane lijepim sijkatom. Naslovna strana je ukrašena u boji. Vakufname su ovjerene od strane mostarskog kadije Muhameda Emina, sina Ali Fehmijina.

Pored vakufnama, ovdje se objavljuje i prijevod Ali-pašine vasijetname (oporuke), koja se, također, nalazi među ovim vakufnamama.

Vakufname se odnose na Stolac, Mostar, Široki Brijeg, Foču i druga mjesta.⁷

PRIJEVOD VAKUFNAMA I VASIJETNAME NA BOSANSKI JEZIK

I

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah koji je učinio vakuf sredstvom mudrosti i reda i izdržavanjem sirotinje, žena bez skrbnika i djece bez roditelja i učinio vakuf sredstvom zaštite i spasa od prestupa i grijeha.

⁶ Hajrudin Ćurić, "Rodoslov Rizvanbegovića", *Gajret*, 1937., br. 4, str. 72.

⁷ Ovom prilikom zahvaljujem se dr. Ahmedu Aličić, koji je pregledao prijevode vakufnama i unio potrebne ispravke, kao i Amini Kupusović i Aladinu Husiću koji su izvršili konačnu redakciju prijevoda.

Neka je spas i mir na Njegovog najboljeg stvora, Muhammeda, posljednjeg poslanika i uzvišenog vjerovjesnika, na njegovu porodicu i djecu, njegove plemenite drugove, sve dok se smjenjuju dan i noć.

A zatim: uzrok pisanju ovog šerijatskog akta i povod nizanju redova ovog pravnog dokumenta je sljedeći.

Kada je njegova ekselencija, dobrotvor Stočanin, čestiti Galib Ali-paša⁸, Allah mu dao da postigne što želi, shvatio prolaznost ovoga svijeta i vječnost budućeg svijeta kao Allahovu uputu i kada je postao svjestan da je sadaka otkup od prestupa i grijeha onoga Dana kada će za sve odgovarati, da bi postigao zaštitu sadake došao je, sa iskrenom namjerom na presvijetli šerijatski sud da bi uknjižio i predao vakuf kako slijedi.

U prisustvu svojih nasljednika, rođenih sinova, uvaženih begova, koje je odredio za mutevellije vakufa, nosilaca ovog dokumenta, izjavio je:

“Sve stupe za valjanje sukna čije su granice i broj poznate kod stanovnika i dobrih poznavalaca, zatim dućani i kahvana u Velikoj Čaršiji, koji su također poznati kod stanovnika i dobro obaviještenih, zatim dućani i magaza što se nalaze ispod časne džamije u mahali Podgrad⁹, zatim, nasuprot njima također dućani i polovina pekare, zatim, poznati broj žrvnjeva u nekoliko mlinova koji se nalaze u kasabi Stocu i istoimenom kadiluku, te vinogradi gdje god da se nalaze a koji su u mome vlasništvu i koji će u budućnosti, ako Bog da, biti dodati mom imetku i koji će na margini vakufname biti upisani i ovjereni mojim pečatom.

Iz svog najboljeg imetka izdvajam 3000 groša koji su sada u opticaju pod uslovom i pravilima i sve to, uz iskrenost prema Allahu i sa željom da se zaslužim Njegovo zadovoljstvo, uvakufljujem kao ispravan vakuf (vakf-i sahih) za sva vremena i javno uzapćujem kao trajni vakuf. To sve predajem svojim sinovima, i oni se određuju kao mutevellije cjelokupnog mog imetka, nekretina i novca.”

Kad su oni sve to preuzeli postavio je sljedeće uvjete:

Sve stupe za valjanje sukna će se lično od strane mutevellije dati pod godišnji zakup drugom licu i iz sume novca dobijene od zakupa izdvojiti će se potrebni novac za njihovu opravku. Stotinu groša iz ostatka prihoda, i još stotinu groša od ostatka prihoda od kahvane i dućana u Velikoj Čaršiji koji se također na izloženi način daju u zakup, izdvaja se potrebni novac za opravku i održavanje i, konačno, od navedenog novca koji se daje pod šerijatom dozvoljenu kamatu od 10-11% godišnje, u iznosu tri stotine groša, a što sve

⁸ Ali-paša je kao hercegovački vezir uz svoju titulu dodao i naziv Galib (Pobjednik), pa se punim imenom zvao: Galib Ali-paša Rizvanbegović

⁹ Prvu džamiju u mahali Podgrad sagradio je 1723/33 neki Salih Bure iz Mostara i to na adi između dva kraka Bregave, na desetak metara zapadno od Podgradske ćuprije. Kada je ova džamija dotrajala, na njenom mjestu je Ali-paša Rizvanbegović po oporuci svoga oca Mehmeda Zulfikara kapetana sagradio 1812/13 godine novu džamiju. Nažalost, i ova je kao i sve ostale stolačke džamije porušena u agresiji na BiH.

ukupno čini 500 groša, što je suma koja se daje imam naprijed spomenute časne džamije. Zauzvrat, ko god bude imam, učit će svaki dan po jedan Jasin-i šerif i svakog ramazana po jednu hatmu i to će pokloniti za dušu spomenutog vakifa, njegovih roditelja i ostale njegove rodbine.

Iz sredstava zakupa za dućane i magazuu koji se nalaze ispod časne džamije u mahali Podgradom, svake godine će se izdvojiti po 20 za opravku i održavanje istih objekata. To će se čuvati kod mutevellija kad zatreba. Također će se iz te sume izdvojiti 20 groša godišnje za opravku navedene džamije i na izloženi način će se čuvati i kad zatreba trošiti.

Iz iste sume će se izdvajati stotinu groša za nabavku po osam oka za dvije voštane svijeće s obje strane mihraba u navedenoj džamiji, kao i po deset oka ulja za svjetiljke koje se nalaze ispred ulaza džamije i kandilje na munari. Također stotinu groša će se izdvojiti i svake godine davati osobi koja bude mujezin u navedenoj džamiji.

Ukratko, iz prihoda mulka i nekretnina koje se nalaze Podgradom svake godine se izdvaja po 240 groša i na izloženi način se sve troši.

Njegova ekselencija, spomenuti vakif, neka ga Uzvišeni Allah obaspe Svojim blagodatima, postavio je sljedeće uvjete:

Od svakog okna u mlinovima koji se nalaze bilo u spomenutoj kasabi ili kadiluku, godišnje se izdvaja po sto oka žita od mlinskog okna.

Od svih vinograda svake godine izdvaja se svaka deseta oka i svaki deseti tovar i prodaje. Od prihoda koji se dobije, jedna polovica se svake godine na kraju mjeseca ramazana, a druga polovica na dan Arefata, podijeli i razdjeli sirotinji u navedenoj kasabi Stolac.

Također, postavio je uvjet:

Neka se u spomenutoj uvakufjenoj pekari svakog dana časnog Ramazana peče hljeb od potrebne količine, i neka se za svaki dan posta, radi oprosta grijeha, daje i razdjeli siromasima kasabe Stolac.

Također, postavio je uvjet da će mutevellije spomenutog vakufa biti njegova muška djeca. Neka posao pisara i džabije budu u njegovim rukama.

Ono što preostane od prihoda mulka i nekretnina koje su na izloženi način uvakufjene nakon podmirenja troškova i plaća, neka podijele na jednake dijelove njegova muška djeca između sebe.

Dužnost mutevellije, pisara i džabije obavljat će djeca njegove muške djece i djeca njihove djece, s koljena na koljeno, a sve na osnovu postavljenih uvjeta.

Također je uvjetovao:

Spomenuti vakif, neka mu Bog život učini dugotrajnim, da sreću i povećá moć na ovome prolaznom svijetu a na budućem vječnom svijetu život u rajskim vrtovima, biće lično nazir spomenutog vakufa sve dok je živ. Svi navedeni vakufi, svi poslovi oko vakufa i svi troškovi biće pod njegovom upravom. Svom imovinom u novčanom vidu, svim izmjenama uvjeta, sve službe i svi troškovi, kao i njihovo povećanje i podmirivanje, on će samostalno upravljati. Niko se nema pravo tome suprotstavljati, protiviti niti osporavati.

Kad je potvrđeno da je spomenuti mutevellija na opisani način spomenuti uvakufljeni novac, posjede i nekretnine primio i prihvatio i da su potvrđeni

ostali uvjeti njegova ekscelencija, spomenuti vakif je porekao svoje riječi i odustao od vakufljenja.

Međutim, spomenuti mutevellije su na to dali odgovor da je spomenuti vakuf šerijatski uknjižen i predajom mutevelliji postao ispravan (sahih) i obavezujući, prema mišljenju dvojice imama i imami Zufera, da se ne može mijenjati, i na osnovu mišljenja onoga čije se mišljenje uvažava spomenuto vakufljenje je postalo ispravo, obavezujuće i na zakonu zasnovano.

Tada je vakuf postao ispravan (sahih) i zakonom utvrđen sve dok teku mjeseci i dani. "Onaj ko je izmijeni, a zna kako glasi – pa grijeh za to pada na one koji je mijenjaju; – a Allah, zaista, sve čuje i zna."¹⁰ Nagrada vakifu je kod Plemenitog Boga. Očitovanje vakufa i njegovo knjiženje desilo se u posljednjoj dekadi mjeseca ševala časnog, godine 1252.¹¹ po hidžri onoga kome pripadaju veličina.

II

(VASIJETNAMA)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah, Gospodar svih svjetova! Neka je pozdrav i Božji mir na prvaka Božijih vjesnika i poslanika, njegovu obitelj, njegove prečiste drugove, a nakon toga:

Pošto je ovaj ništavni svijet prolazan i sigurno varljiv, a smrt je sigurno prelazak na drugi svijet, onog momenta kada duša napusti svoj kafez, u vezi sa ovim što se odnosi na poslove onoga svijeta svima oporučujem slijedeće:

Kada po zapovijedi Uzvišenog i Predivnog dođe moj posljednji čas neka me vjernici koji budu blizu mene podstiču na pokajanje i neka donose kelime-i šehadet i uče suru Ihlas kako bi i mene podstakli na to.

Kada moja duša ode, onda se ne smije ni pretjerivati niti škrtariti. Neka se dženaza i troškovi za ćefine podmire iz moje imovine. Ako je moguće neka se ne odugovlači. Poslije gasuljenja i zamotavanja u donji zavitak, neka jedan od moje braće napiše bismilu na mom čelu i pokrije oči.

Neka se obračuna 5000 groša na ime mojih bezrazložno propuštenih namaza i neka se to uglavnom podijeli kao sadaka siromasima. Za propušteni post neka se obračuna 1000 groša. Za krivu kletvu 1000 groša i neka se podijeli sirotinji za iskup grijeha. Na ime zekata neka se podijeli sirotinji 1000 groša. Za dug božijim robovima neka se podijeli 2500 groša. Za kurban i sadakai fitr i moju obavezu klanja kurbana neka se obračuna 400 groša. Za kurban 200, a za sadakai fitr 200 groša neka se podijeli sirotinji.

Ako je moguće sve što sam spomenuo neka se obavi prije ukopa ili za vrijeme ukopa. Neka se nađe neko ko dobro poznaje obrede hadža i ko je po-

¹⁰ Kur'an, 2:181. Prijevod je preuzet iz *Kur'an s prevodom* Besima Korkuta.

¹¹ 28. januara do 6. februara 1838. godine.

božan i neka umjesto mene obavi hadž koji sam ja bio dužan obaviti iz moje kuće. Ako je moguće, neka se ne odljuje i neka se obavi u prvoj godini. Neka se spomenutom bedelu dade iz moga novca 7500 groša. On može da izabere kojim će putem ići, kopnom ili morem. Tražim da on posjeti Meku i Medinu i da se trudi da posao obavi kako valja i kako dolikuje.

Neka se od prvog dana poslije moje smrti do sedmog dana svaki dan prouči časna hatma. Sevabi od toga neka se poklone pred moju dušu. Svakome onome koji bude učio neka se dade po 100 groša. Isto tako, četrdesetog dana neka prouče časnu hatmu i poklone pred moju dušu. Onima koji uče neka se dade 100 groša. Kad se navrši jedna godina neka se prouči još jedna hatma pred moju dušu. Onima koji uče neka se dade 100 groša.

Neka moji najbliži također jednom učine devr. Ako iz nekih razloga ne mogu neka daju 300 groša opunomoćenicima i neka oni obave devr.

Sve dosad navedeno ukupno iznosi 20.000 groša. Neka se taj iznos izdvoji iz mog imetka. Neka se od svakoga koliko god je moguće zatraže halal. Svoje sinove Zulfikar-bega, Hadži Rizvan-bega i Rustem-bega određujem na sudu kao izabrane izvršioce oporuke. Neka oni prema uzvišenom sunetu nastoje, onako kako iziskuje mjesto, posjećuju moje počivalište.

Neka je hvaljen Allah, onaj koji je najveći opraštač i koji svima vlada, blagoslov i mir Božiji na onoga koji je donio mudrost Božije riječi, na njegovu najbolju porodicu i najbolje drugove. A zatim. Kada se ovaj vjerodostojni dokument ovjeri i provede prema naprijed objašnjenom načinu i kada se izvrše sve Božije stroge naredbe i naredbe koje nemaju važnost obaveznog radi oprosta neka se iz moga novca izdvoji 30.000 groša. Neka onima koji u našoj zemlji, a u sandžaku Hercegovina plaćaju porez, koliko god kuća ima, svakom pojedinačno te svakom članu u poreskoj kući podijeli sadaka i da po pola oke hljeba i po pola oke halve posredstvom mutevellija. Neka se nastoji koliko god je moguće da se zatraži od njih halal za eventualne nepravde koje sam im učinio u pogledu života, imetka i časti, kako bih ja postigao Božije zadovoljstvo. "Allah zaista neće dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobra."¹² On mi je dovoljan i divan je On Pomagač.

III

Neka je hvaljen Allah, najveći zaštitnik, Stvoritelj noći i dana, blagoslov i Božiji mir na Muhammeda, odabranog vjerovjesnika, na njegovu porodicu i njegove odabrane drugove. A zatim:

U ime Allaha Uzvišenoga, izdvajam i uvakupljujem kao pravi trajni vakuf i za sva vremena iz sredstava moga čistog novca 3000 groša. Neka se ta sredstva daju pod interes prema šerijatskom propisu uz 11%.

Iz godišnjeg prihoda od interesa u iznosu od 300 groša određujem i uslovljavam da se odredi imamima džamija u kasabi Stolac: časne džamiji u Carevoju

¹² Kur'an, 9:120.

mahali¹³, džamije u Hadži Alijinoj mahali¹⁴, džamiji u Uzunovića mahali¹⁵ po 75 groša, a njihovim mujezinima po 25 groša. Neka imami spomenutih džamija za moj mir i spas svakog dana prouče po jedan Jasin-i šerif, a mujezini poslije svakog dnevnog namaza po jednu suru Ihlas i neka sevabe od toga učenja poklone pred moju dušu, a On, Bog je onaj koji daje uspjeh i koji je najbolji pomagač.

IV

U ime Allaha Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah, Gospodar svih svjetova. Neka je blagoslov i mir na prvaka vjerovjesnika i poslanika, Muhammeda, na njegovu obitelj i sve njegove drugove! A onda:

S obzirom na to da je jedna od džamija koju je kao opće dobro podigao i sagradio Hadži Hasan, u sandžaku Hercegovina, u kasabi Nikšiću, te džamije u nekim mjestima u Hercegovini i Podgorici dotrajale, Islamska je dužnost da se one izgrade i poprave za što je potrebno da se odredi izvjesna svota novca za pomoć, njihovu opravku i nabavku nužnog materijala kao i za njihove službenike. U ime Allaha, neka se iz moga čistog imetka izdvoji kao pomoć suma od 1000 groša koja će se, akobogda, posredstvom šerijatskog suda, a na osnovu potreba utrošiti na njihovu opravku.

Isto tako izdvaja se iz moje gotovine 2000 groša koje ja, kao pravi vakuf uvakupljujem trajno i predajem imamima spomenutih džamija Hadžimusiću Hafiz Osman-efendiji, Hadžiivazović Mula Jusufu i Kulović Ahmedu, sinu Salih-efendije kao mutevellijama. Neka oni budu mutevellije.

Za taj vakuf postavljam slijedeće uvjete:

Neka se za uvakupljeni novac kupe nekretnine i neka se daju pod zakup kupcima. Neka se svake godine uzima šerijatom dozvoljena dobit, tako da se na svakih deset dobije jedanaest. Neka osoba kojoj se to bude davalo bude poznata po ispravnosti i poštenju i neka se dade uz unaprijed čvrstu zalag.

Neka se dobro čuva da ne bude na štetu vakufa i da ne bude lihvarska kamata. Od prihoda dobijenih svake godine tri četvrtine pune polovine pripada imamu Hadži Hasanove džamije, a jedna četvrtina njenom mujezinu. Od druge cijele polovine također tri četvrtine pripada imamima mahalskih džamija Hercegovine i Podgorice, a jedna četvrtina njihovim mujezinima. Poslije njih mutevellije će biti njihovi nasljednici u službi. Neka se na tome trude kako valja. Nagrada vakifu je kod Allaha, Darežljivog, Plemenitog.

¹³ Careva mahala formirala se oko prve džamije u Stocu koju je podigao sultan Selim I (1512-1520). Zvala se i Velika Čaršija ili Čaršija.

¹⁴ Ova mahala, koja se prostirala uz lijevu obalu Bregave, formirala se oko džamije Hadži Alije Hadžisalihovića, sagrađene 1736. godine. Prije izgradnje džamije mahala se zvala Hamam mahala, po hamamu kojeg je početkom XVII st. sagradio silahdar Husejn-paša.

¹⁵ Uzunovića mahala se prostirala na krajnjoj jugoistočnoj periferiji Stoca. Godine 1741. u ovoj mahali sagradio je džamiju Ismail kapetan Šarić. U ovoj mahali nalazilo se više kula, čardaka i kanala.

V

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Gospodar i neka je blagoslov i spas na njegova vjerovjesnika Muhammeda, njegovu obitelj i sve njegove drugove. A onda:

Za nakšibendijsku tekiju koja se nalazi u Foči i za troškove održavanja, te za imamsku službu i službu mujezina u džamijama koje će se navesti izdvajam iz svoga novca 7500 groša i u ime Allaha Uzvišenog uvakufljujem kao ispravni trajni vakuf i predajem kako sam to objasnio u jednom dijelu svoje vakufname spomenutom mutevelliji. Pri tom postavljam sljedeće uslove:

Spomenutu sumu neka mutevellija svake godine daje pod interes od 10-11%. Od ostvarene dobiti i uvećanja neka se da 35 groša za održavanje džamije Šejha Pirije u navedenom gradu, za Defterdarovu džamiju 35 groša, za Hadži Osmanovu džamiju istu toliku sumu, istu toliku sumu za Hadži Mustafinu džamiju, za džamiju Fatime Sultan također toliku sumu, za džamiju Džafer-begovu također toliku sumu, toliku sumu za džamiju Hamza-begovu, četrdeset groša za džamiju Kadi Osmanovu, četrdeset i pet groša za Hadži Seferovu džamiju, četrdeset groša za Mustafa-pašinu džamiju, trideset i pet groša Dev Sulejman-begovu džamiju, trideset i pet groša za časnu džamiju Abdulummin-bega, za održavanje spomenute nakšibendijske tekije 125 groša, za kandilje munare Careve džamije 50 groša, za održavanje Atik džamije 90 groša.

Pisaru suda određujem 20 groša kao naknadu za poslove kontrole obračunavanja cijelog vakufa navedenih džamija, provjeru deftera i knjiženja. Za sve to postavljam uslov da imami navedenih džamija, poslije obavljanja sabah namaza prouče i po tri časne sure Ihlas i po jednu Fatihu i sevab poklone za dušu mog umrlag oca i moje majke te moje druge bliže rodbine koji su pomrli. Neka to ozbiljno rade. Nagrada vakifu je kod Allaha, Darežljivog, Plemenitog.

VI

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah, Gospodar svih svjetova. Neka je blagoslov i spas na našega Prvaka Muhammeda, njegovu obitelj i sve njegove drugove. A onda:

Iz svog privatnog imetka izdvojio sam u ime Uzvišenog Allaha i uvakufio kao ispravi vakuf za sva vremena tri dućana i jednu magazu u mom rodnom mjestu Stocu, u mahali Podgradom a koji se kao što je poznato nalaze ispod časne džamije, jednu pekaru, jedan dućan koji se nalaze pored javnog puta nasuprot tvrđave i jedan dućan koji se za njih veže, jedan ašuri dućan, tri dućana koji su vezani jedan za drugi i sve stupe za valjanje sukna, za koje sada nije potrebno objašnjavati da su moj mulk, te bašču u mom vlasništvu, moj mulk koji se zove Mehkema a koji se nalazi u Carevoj mahali, uz Londža bašču. Također u spomenutoj mahali u čaršiji, jedna kafana i moja soba iznad nje, a koja se nalazi uz berbernicu Salih-bega Jašarbegovića i još 3000 akči u gotovom novcu. Za sve to postavio sam sljedeće uvjete.

Neka se spomenute nekretnine svake godine daju pod zakup. Navedena gotovina, prema šerijatskom postupku daje se pod interes tako da se na svakih deset dobije jedanaest. Sve se to daje uz čvrst zalog i pouzdano jemstvo i garancije. Treba se dobro čuvati sumnje da će biti nanesena šteta.

Za sve navedeno uslovljavam da mutevellije budu moji sinovi. Ko god bude imam spomenute džamije neka svake godine uči po tri časne hatme i svaki dan po jedan Jasin-i šerif, a sevab od toga učenja neka poklanja za dušu moju, dušu mojih roditelja i sve moje rodbine. Kao naknadu za navedeno učenje i za službu imama uslovljavam da se svake godine dade 150 groša od zakupa tri dućana i magaze koji se nalaze ispod džamije, 250 groša od zakupa pet dućana što se nalaze nasuprot navedenih i 300 groša od zakupa stupa za valjanje sukna, 300 groša od dobiti na gotov novac, što sve skupa iznosi 1000 groša. Sve je ovo uslovljeno spomenutom imamu i učaču.

Uslovljavam da se svake godine mujezinu spomenute džamije daje 150 groša iz sredstava zakupa Mehkeme. 110 groša iz zakupa kafane i sobe nad njom uslovljavam da se svake godine troši za ulje za jednu svjetiljku pred vratima spomenute džamije i za kandilje na munari. Nagrada vakifu je kod Allaha, Živog, Darežljivog, Plemenitog.

VII

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvala neograničena, a zahvalnost bezbrojna Onome koji nužno postoji, koji jedino može pomoći i koji je darežljiv. Njemu, koji je stvorio čovjeka iz ništa i učinio ga da postoji. Dao mu pamet i poučio ga da se obučava. Učinio je čovjeka nosiocem lijepih svojstava i skupom lijepih osobina. Počastio ga je time da mu se poklone melec i obdario ga mnogim sposobnostima. Blagoslov i spas na onoga koji je centar poslanstva, koji je svjetlo-vodilja ljudi, dobrih i pobožnih, Ebul-Kasima Muhammeda, Odabranog. Blagoslov i mir Božiji na njega, na njegovu prosvijetljenu dušu i mirisni grob koji je postao pohvalno mjesto i simbol kojem se teži. Neka je beskrajna slava i pozdrav i uzvišeni mir svoj njegovoj plemenitoj djeci i njegovim čestitim drugovima, koji su čuvali pravi put i nadali se uspjehu samo od Boga, neka je Bog zadovoljan sa svima njima. A onda:

Uzrok pisanju ovog vjerodostojnog šerijatskog dokumenta i obrazloženju navoda koji će biti važeći je sljedeći:

Kada je dobrotvor i dobročinitelj, iskreni i poštenu, mutesarif sandžaka Hercegovine, pravedni vezir, Asafu sličan, Njegova ekscelencija čestiti Ali Galib-paša, Bog mu pomogao da ostvari sva dobra koja želi, učinio dobrom sva njegova djela, olakšao mu ostvarenje svih njegovih nada, učinio da njegov posljedak bude bolji od početka, Uzvišeni Allah učinio njegovu veličinu većom i uvećao njegovu moć, razmislio o svim dobrima i dobročinstvima kojima ga je Bog obdario i shvatio Božiji znak "I čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio",¹⁶ kada mu je kao mehlem na ranu došla radosna vijest:

¹⁶ Kur'an, 28:77.

“A dobro koje za sebe unaprijed osigurate naći ćete kod Allaha još većim i dobićete još veću nagradu.”¹⁷ i kada je shvatio sadržinu časnog hadisa koji glasi: “Kada čovjek umre prestaje njegovo djelovanje osim u tri slučaja: dobro dijete koje moli za njega, i trajno dobročinstvo na Božijem putu”¹⁸, s iskrenom namjerom i zdravim razumom pristupio je na časni šerijatski sud, na mjesto čiste uzvišene vjere – neka je Božiji blagoslov na onoga koji je uspostavio taj zakon. Za dole navedeni vakuf, u prisustvu svojih sinova, plemenitih nasljednika, čestitih begova, koje je u skladu sa uvjetima postavio za mutevellije, dao je pravovaljanu sudsku izjavu i važeće zakonsko očitovanje. U gradu Mostaru u Kotlevinoj mahali¹⁹ posjedujem u punopravnom vlasništvu:

- jednu kuću čije su granice i susjedi poznati,
 - u Kanber-aginoj mahali²⁰ tri kuće čiji su susjedi poznati,
 - u Čejvanovoj mahali²¹ šest kuća,
 - u Čurči Hadži Ahmedovoj mahali²² devetnaest kuća,
 - u Hadži Balijinoj mahali²³ pet kuća,
- što sve čini 34 kuće, te
- mlinicu u mjestu Lištici u kadiluku Mostar sa svim što je potrebno za mlinicu i mojim žrvnjevima i
 - vinograde koji se nalaze uz tekiju.

Svu tu imovinu izdvojio je iz ostale svoje imovine i uvakufio kao ispravan, na zakonu zasnovan vakuf i trajno dobročinstvo, u ime Allaha Uzvišenog, tražeći Njegovo zadovoljstvo, vjerujući da će se “Čovjek tog dana odmarati u sjeni svog dobročinstva”²⁴ i sve navedene nekretnine predao u ruke navedenih mutevellija. Da bi spomenute mutevellije mogle na zakonit način upravljati vakufom kao što to i ostale mutevellije rade, postavio je sljedeće uslove.

Sve navedene kuće i mlinove mutevellije će svake godine davati drugome u zakup. Iz sredstava dobijenih od zakupa, izdvojiće se suma potrebna za

¹⁷ Kur'an, 73:20.

¹⁸ U prijepisu vakufname je izostavljen dio hadisa “nauka kojom se koristi”.

¹⁹ Kotlevi mahala formirala se okolo mesdžida kojeg je podigao prije 1651. godine Husein Kotle, prostirala se između Kanberagine i Šarića mahale.

²⁰ Kanberagina mahala formirala se okolo mesdžida kojeg je prije 1631. godine podigao Kadži Ahmed-aga u Luci neposredno na uz lijevu obalu Miljacke. I mesdžid i mahala bili su poznati pod imenom Kamberovina.

²¹ Čejvanagina mahala se formirala oko Čejvan Čehajine džamije, sagrađene 1525/53. godine, na Velikoj tepi, nedaleko od Starog mosta uz lijevu obalu Neretve.

²² Čurči Hadži Ahmedova mahala formirala se okolo mesdžida kojeg je u drugoj polovini XVI st. podigao neki Ahmed Čurčija u Bjelušinama na krajnjoj istočnoj periferiji Mostara. Zatvoren je 1900. godine, a na njegovom mjestu je 1951. godine sagrađena stambena zgrada.

²³ Hadži Balijina mahala se formirala okolo džamije koju je podigao Hadži Balija, sin Muhamedov nešto prije 1612. godine u Brankovcu. Porušena je 1950. godine.

²⁴ Hadis.

troškove opravke kad bude potrebno. Od ostatka sredstava, neka se od svake navedene kuće po jedan rijal (zlatnik) godišnje daje za uzvišenu tekiju koju sam sagradio u gradu Mostaru, u blizini Donje mahale, pored Hadžijske sofe²⁵ i to osobi koja bude šejh ili dervišima, s tim da obavljaju svoju dužnost.

Neka se od svakog žrvnja u mlinici koja se nalazi u nahiji Blato, u mjestu Lištica, godišnje jedanput daje po 100 oka brašna šejhu tekije ili dervišima. Prihodi vinograda uz tekiju određuju se i daju također šejhu ili dervišima tekije.

Spomenuti šejh, ako ga bude ili derviši, učice svaki dan po jedan časni Jasin i također po tri časne sure Ihlas za vrijeme svih pet dnevnih molitava. Sevab od toga učenja neka poklone za dušu našeg peygambera Muhammeda Mustafe, zbog koga je uspostavljena ploča i pero i svijet stvoren, pečata vjerovjesnika, zagovornika za oprost grijeha grješnika, neka je na njega Allahov blagoslov i spas, i za duše njegove djece i njegovih vjernih drugova i za čiste duše svih poslanika i vjerovjesnika, za duše četvorice pravovjernih halifa i "desetorice obradovanih", evlija i velikih šejhova i svih vjernika, a naročito za dušu mog oca i moje majke i za moju dušu.

U noći uoči petka i ponedjeljka, ukoliko bude moguće, proučiće se prečisti tevhid i pokloniće se pred dušu mojih roditelja i moju dušu.

Spomenuti vakif, neka ga Bog obdari svojom dobrotom, još je postavio sljedeći uvjet:

Spomenute uvakufljene kuće će oni koji sada u njima stanuju, kad bude potrebno sami opravljati a godišnje će, kako je naprijed navedeno, plaćati po jedan rijal (zlatnik).

Mutevellije će sve dotle dok navedeni i njihova djeca budu tako postupali, na osnovu spomenutog uslova, upravljati spomenutim kućama tako je uslovio.

Nakon toga, uz Božiju dobrotu, koliko god posjedovao i koliko god bilo mnogo kuća na navedeni način će se uvakufiti i moji će sinovi biti mutevellije i upravljace time.

Neka oni koji u njima stanuju pridržavaju se navedenog uslova. Sačuvaj Bože da neko bude postupao suprotno onome što sam ja uvjetovao neka mutevellije od njega uzmu tu kuću i drugome dade pod navedenim uvjetom. Navedeni vakif je naredio da se apsolutno njegovi sinovi mutevellije, njima pripada i pravo administracije i pravo ubiranja prihoda.

Ako od prihoda od mlinice i mlinoca i drugih prihoda nakon podmirenih troškova koji su navedeni u uvjetima vakufa ostane viška, koliko god ostane neka sinovi to podijele svakom podjednako.

Neka vakufom, upravom i ubiranjem upravljaju sinovi i sinovi sinova i sinova s generacije na generaciju iz stoljeća u stoljeće, tako izjavivši uslovio je:

Spomenuti vakif, njegova ekselencija, Bog mu učinio život dugotrajnim i uvećao mu moć sa slavom isa srećom dokle god je živ i sposoban da na ovom prolaznom svijetu biće nazir vakufa spomenutog on lično. U njegovoj

²⁵ Lokalitet Hadžijska sofa nalazi se u južnom dijelu Mostara. Ime je dobio po tome što je na tom mjestu priređivan ispraćaj i doček hadžija.

su nadležnosti svi poslovi i sve upravljanje vakufom. Svi uslovi, sve izmjene i promjene, sve službe i sva plaćanja troškova on će voditi samostalno. Niko ga u tome ne može spriječiti ili mu se suprotstaviti. Kad je tako izjavio i naredio onda je povedena parnica između mutevellija i vakifa. Vakif je objašnjavao, s obzirom na to da je prema mišljenju imama Azamma Ebu Hanife El-Kufije vakuf nekretnina stepenu zajma (u statusu zajma) sasvim je u skladu sa šerijatom opozvati taj vakuf, a da prema mišljenju imama Muhammeda sina Hasana Aš-Šajbanije, međutim, ako vakif uvakufljena dobra uslovi za sebe onda taj vakuf nije valjan. S obzirom na to da ja poričem taj vakuf (odustajem od spomenutog vakufa) te tražim da se spomenute kuće i mlinovi vrate u moje vlasništvo kao i ranije. Na to su spomenute mutevellije oštro odgovorile: "Nema sumnje da je dato objašnjenje tačno. Ali, po mišljenju poznatog učenjaka Ebu Jusufa, poznatog kao Drugi imam, ako vakif samo kaže uvakufio sam, a po mišljenju imama Muhammeda sina Hasana Eš-Šejbanije ako vakif izjavi predajem mutevelliji (predajem-ustupam) vakuf je potpun (ispravan) i obavezujući" osporili su vraćanje ponovno davanje u vlasništvo onoga što je uvakufjeno.

Pošto su obje parnične strane svaka za sebe tražile na šerijatskom sudu objašnjenje i rješenje, sudija je također – uzimajući u obzir dokaze svake strane, a čuvajući se da ne uništi dobročinstvo (da ne poništi ono što je najbolje) i znajući postojeća razilaženja u navedenim pitanjima među prvim (prethodnim) i imamoma presudio da je spomenuti vakuf potpuno valjan (ispravan) važeći i obavezujući. Dakle, od sada spomenuti vakuf je sahih, potpuno valjan i obavezujući. "Onaj ko je izmijenjen, a zna kako glasi – pa grijeh za to pada na one koji je mijenjaju; – a Allah, zaista, sve čuje i zna."²⁶ Nagrada vakifu je kod vječno Živog, Darežljivog i Plemenitog.

VIII

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah, koji zna svako stanje, koji je čist od promjena i promještanja. Blagoslov i spas na Muhammeda, obdarenog svim plemenitostima, lijepim svojstvima, na njegovu obitelj i njegove drugove koji su postigli najviše stepene. A onda:

Uzrok pisanju ovog šerijatskog dokumenta i obrazloženja koje će se provoditi je slijedeći.

Spomenuti vakif, koji će biti naveden na narednom listu, neka mu Uzvišeni Gospodar podari sve blagodati iskazao je svoju zahvalnost na svim blagodatima koje mu je dao i koje mu je omogućio.

Pri punom zdravlju, došao je na šerijatski sud koji se mora poštovati i uvažavati. U prisustvu svojih sinova, spomenutih begova, zastupnika mutevellija – njegovih žena koje je on imenovao za mutevellije svog vakufa – plemenitih

²⁶ Kur'an, 2:181.

hanuma, Nura-hanume, Munla-hanume i Munla Džihan-hanume, da bi čin vakufljenja bio potpun izjavio je.

U gradu Mostaru, u Čejvan-begovoj mahali u punom vlasništvu posjedujem:

- pekaru, tri dućana i sobe koje se nalaze iznad njih, dobro poznatih granica,
- novi karavan-saraj, koji se nalazi u Gornjoj čaršiji, a čije su granice poznate dobrim poznavacima i dućane koji se nalaze u njemu i oko njega,
- vinograde koji se nalaze na suprotnoj obali u Mostaru,
- jedan vinograd ispod Crkve.

Sve to, osim dvora, upravnih zgrada i vinograda, kao i bašče koje se nalaze iznad njih, izdvaja se iz moga imetka kao zasebna cjelina i uvakufkuje, uzapćuje u ime Allaha i usmjerava na dobro i upisuje u sidžil.

Nakon što je predao to zastupnicima spomenutih mutevellija, odredio je da mutevellije upravljaju vakufom kao što to i ostale mutevellije čine. Pri tom je postavio sljedeće uslove.

Dokle god je on u životu on zadržava pravo da smanjuje i povećava prihode od toga vakufa i da vrši sve promjene.

Nakon što se podmire troškovi i opravke iz dobiti, poljoprivrednih prihoda i kirije koje se godišnje ostvare, neka se od navedenog hana izdvoji 300 groša, a od spomenutih vinograda, pekare i dućana 100 groša, i neka se daju šejhu tekije ili dervišima koji su u njenoj službi.

Koliko god bude viška neka mutevellije, moje supruge podijele među sobom na tri jednaka dijela. Neka ih nadziru moji sinovi, begovi i neka se nikako drugačije ne postupa. Tako je vakif uslovio. Postavljam uslov da nakon njihove smrti mutevellije budu moji sinovi.

Nakon provedene parnice i vođenja računa o uslovima registracije, te nakon traženja da se odustane od vakufljenja i uzimanja obje varijante u pravno razmatranje, donesena je odluka o pravnoj obaveznosti vakufa.

Time je vakuf postao pravovaljan, zasnovan na šerijatu, pa se kao takav ne može nasljeđivati, prodavati niti poklanjati.

“Onaj ko je izmijenjen, a zna kako glasi – pa grijeh za to pada na one koji je mijenjaju; – a Allah, zaista, sve čuje i zna.”²⁷ Nagrada vakifu je kod vječno Živog, Darežljivog i Plemenitog. On jedini prašta i On je Milostiv.

IX

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah koji voli osobine svojih robova da troše svoje imetke na razna dobročinstva i koji im pomaže da postižu pohvalne i čiste položaje. Neka je blagoslov i spas na Njegovog Poslanika i vjerovjesnika Muhammeda, najodabranijeg čovjeka, na njegovu porodicu i na njegove drugove do onoga dana kada će se čovjek naći pod zaštitom dobročinstava koje je činio. A onda:

²⁷ Kur'an, 2:181.

Uzrok pisanju ovog šerijatskog dokumenta je sljedeći:

Dobročinitelj, onaj koji teži dobrim djelima i poštenju, čestiti i veličanstveni vezir sandžaka Hercegovine, njegova ekselencija Stočanin Ali Galib-paša, Allah ga obdario blagodatima, je u prisustvu svojih sinova, časnih begova koje je odredio i postavio za mutevellije dao pravovaljanu šerijatsku izjavu.

Kada je on shvatio da je ovaj svijet prolazan, da je bolest neumitna i da treba umrijeti, te da zbog toga što je jasno da je dobročinstvo otkup za nevaljala djela na Sudnjem danu, u ime Allaha, sa željom da postigne Njegovo zadovoljstvo "na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spasen biti."²⁸ uvakufio je i predao spomenutim mutevellijama sve vezano za novu džamiju koju je sagradio u kadiluku Mostar, u mjestu Buni²⁹ i sljedeća dobra:

- sva stabla maslina koje su bile njegovo vlasništvo i koje je posjedovao,
- vinograde i plantaže dudovih stabala,
- mlinicu i žrvnjeve sa ostalim sredstvima i stupe za valjanje sukna, ukratko sve što posjeduje na Buni osim kuća, kućišta i povrtnjaka.

Mutevellije su prihvatili i preuzeli navedeni vakuf. Nakon toga vakif je postavio sljedeće uslove:

Dok je on u životu on će biti nazir vakufa. Smanjivanje i povećanje, promjene i izmjene biće u njegovim rukama. Poslije njega biće mutevellije njegovi spomenuti sinovi, pa neka oni prihvate dužnost upravljanja vakufom.

Spomenuti vakif je, Bog mu dao da postigne blagodati koje bude tražio, postavio sljedeće uslove:

Ko god bude imam u spomenutoj časnoj džamiji godišnje će dobiti za svaki obavljeni dnevni namaz po 5 groša, a mujezin po 40 para. Kad se iz priroda maslinjaka, vinograda, plantaža dudova, mlinova i stupa izdvoje troškovi i opravka, spomenute mutevellije će lično isplatiti tu sumu za obavljene navedenih dužnosti, kao njihove plaće.

Višak prihoda u novcu, poljoprivrednim prinosima i kiriji, neka uzmu i time upravljaju moji sinovi, begovi. Ko god bude imam u spomenutoj džamiji, svaki dan će proučiti po jedan časni Jasini šerif, a nakon ostalih namaza po tri časne sure Ihlas. Isto tako, ko god bude mujezin, svaki dan će proučiti po tri časne sure Ihlas, a svake džume i svakog bajrama po jedan Jasini šerif. Sevab i bogatu nagradu za to učenje poklanjaće pred dušu svojih roditelja i svoju dušu.

Neka se trude i nastoje da to učenje obavljaju dostojanstveno i sa najvećom ozbiljnošću, bez ikakvih manjkavosti. Tako je uslovio.

Uslovio je i odredio da službu mutevellija, pisara i džabija obavljaju njegovi sinovi begovi, a onda sinovi njihovih sinova, s koljena na koljeno, iz pokoljenja na pokoljenje do Sudnjega dana.

²⁸ Kur'an, 26:88, 89.

²⁹ Ova džamija Ali-paše Rizvanbegovića nalazila se na desnoj obali rijeke Bune, zapadno od ceste kojom se dolazi iz Mostara u Blagaj. To je bila najmlađa potkupalna džamija u BiH.

Zatim su spomenuti vakif i navedene mutevellije povele parnicu. Uzete su u obzir njihovi navodi, i pazilo se da se djelo dobročinstava ne pokvari. Znajući za razilaženje ranijih imama – Allah bio zadovoljan svima njima – po pitanju vakufljenja vakufnama za spomenuta stabla i mlinice postala je ispravna. Onda je vakif zatražio da mu se sve to povrati u njegovo vlasništvo kao i što je bilo i ranije. Spomenute mutevellije su na to oštro odgovorile “Premda po mišljenju Ebu Hanife jest onako kako je vakif naveo, po mišljenju imama Ebu Jusufa koji se smatra drugim imamom, čim vakif izjavi “Uvakufio sam.” vakuf postaje pravovaljan, a po mišljenju trećeg imama Muhammeda, sina Hasana Eš-Šejbanija, predajući mutevelliji vakuf, vakif ga je učinio trajnim”. Na osnovu čvrstih mišljenja spomenute dvojice presuđeno je da su vakuf i uvjeti vakufa ispravni i obavezujući. Tako je ovaj vakuf postao ispravan prema propisima šerijata. “Onaj ko je izmijeni, a zna kako glasi – pa grijeh za to pada na one koji je mijenjaju; – a Allah, zaista, sve čuje i zna.”³⁰ Nagrada vakifu je kod Živog, Darežljivog, Plemenitog.

Ovo se dogodilo i zapisano je 3. redžeba 1263. godine.³¹

VAKUFNAME I VASIJETNAMA ALI-PAŠE RIZVANBEGOVIĆA STOČEVIĆA

Sažetak

U ovom radu je predstavljena kratka biografija Rizvanbegovića, jedne od najpoznatijih hercegovačkih porodica iz 19. stoljeća. Devet vakufnama Ali-paše Rizvanbegovića koje se odnose na njegove objekte u Stocu, Mostaru, na Buni, u Širokom Brijegu, u Foči i drugim mjestima u Bosni i Hercegovini, ovdje se donose u prijevodu in extenso. Također se daje i prijevod Ali-pašine vasijetname. Uz prijevode dati su faksimili originala, koji se čuvaju u Istanbulu u porodici Husrefa Gereda, jednog od Ali-pašinih unuka.

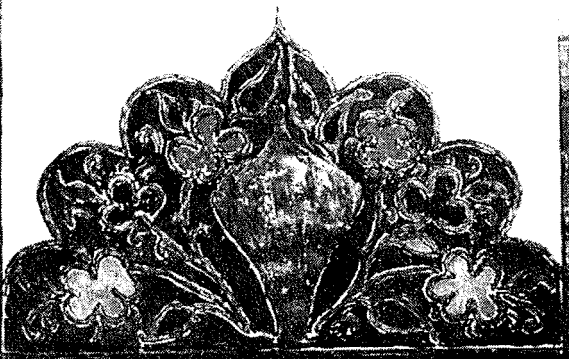
ALI-PASHA RIZVANBEGOVIĆ STOČEVIĆ'S DEEDS OF ENDOWMENT AND TESTAMENT

Summary

This paper brings a brief biography of the Rizvanbegovićs, one of the most renowned Herzegovina 19th century families. Nine deeds of endowment (waqfnamahs) of Ali-pasha Rizvanbegović relating to his buildings in Stolac, Mostar, Buna, then in Široki Brijeg, Foča, and other places in Bosnia and Herzegovina are given here as translations in extenso. Also presented is the translation of Ali-pasha's testament (wassiyetnamah). Along with the translations, there are the facsimiles of the originals being kept in Istanbul in the family of Husref Gered, one of Ali-pasha's grandsons.

³⁰ Kur'an, 2:181.

³¹ 17. 06. 1847. godine.

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي جعل الوقف مؤثقا للحكمة والنفام ومعاشا للفقراء والأرامل
والأيتام وسببا للفوز والنجاة من الأوزار والآثام والقلاء والسلام
على خير خلقه محمد خاتم الأنبياء والرسل العظام وعلى آلِهِ ولادته ونسبها
الكرام ما نافع للنبي والأيام أما بعد سبب تحرير رسالة ثم غيرة
وموجب تسلية مقلدة مرعية أولدرك صاحب الحناء والخيرات
استولى لي دوسو غالب على باشا وفقه الله تعالى لما برزوا هم نورا
وقتا كفنوا دنيا وبقا عقباً بعد بيت ربنا بئس أيد معلوم أيد ينوب
الصدقة فدية للمعاصي والآثام يوم يؤخذ بالنواصي والأقدام مضمون
منيفدن آكاه اولمغدر مستظرو سابه صدقات اولمق نيت خالفة
مجلس شمع منيرده وقف آت الذكري تسجيل وتسليم بحيون شوق

الحمد لله الذي جعل الوقف مؤثقا للحكمة والنفام ومعاشا للفقراء والأرامل والأيتام وسببا للفوز والنجاة من الأوزار والآثام والقلاء والسلام على خير خلقه محمد خاتم الأنبياء والرسل العظام وعلى آلِهِ ولادته ونسبها الكرام ما نافع للنبي والأيام أما بعد سبب تحرير رسالة ثم غيرة وموجب تسلية مقلدة مرعية أولدرك صاحب الحناء والخيرات استولى لي دوسو غالب على باشا وفقه الله تعالى لما برزوا هم نورا وقتا كفنوا دنيا وبقا عقباً بعد بيت ربنا بئس أيد معلوم أيد ينوب الصدقة فدية للمعاصي والآثام يوم يؤخذ بالنواصي والأقدام مضمون منيفدن آكاه اولمغدر مستظرو سابه صدقات اولمق نيت خالفة مجلس شمع منيرده وقف آت الذكري تسجيل وتسليم بحيون شوق

والعسر

و تعیین ابدیکه با بچه اولاد ذکر می نماید که گرامی بنهور انصوا کتاب بنما تو بکلر
 حضرتان محقران از نام صانی و توفیر کلام و انی ابد و نب و نف آتیه لاکر صد و نه
 و کین سکت ملکه مسکت اولوب استولوی قیسه نه بولین لوی الاصله و بجزیران
 مسنون احمد و المقدار مجموع دینکلری دیوکلر جبار شور کائن که نکت قیوه خانه
 و دکا تری و حصارتی کلوسنه واقع جامع شهر بکنت آتیه اولاد و کاکین و غیره
 و قار شور قیوه اولاد که نکت و کاکین ایله اتمکلر دکا کنت نصفی و قیوه زبوله
 قضاسنه واقع آسیاب خانه مقدره که نکت معلوم المقدار در کمن کوز دکا
 و حصونه محله بولنوب کرک الیوم مالک و منقرض اولویم با غایت همایسته و کرک
 الی شاه الله تعالی سکت ملکه فیما بعد سکت اولوب کتا و قیوه در خطه قیوه
 و محکم اید معنون اولو صوب او قانات و مشروط و قیود کت مجموعی مقبولی مولی
 اولوبه و الآن نقد راج فی الوقت اولاد او جیکت غرضی الطیب بالمدن افزاز
 ابدوب خالصانه و ابتغاه لرضاه الله وقف صحیح مؤید و حسن مرتب
 نمکد اید وقف حسن ابدوب او غلله در تسلیم و اقباض اوله انرد فی با بجه کاکین
 و عقار و نفود مذکور لیس بالتولیه اخذ و قبض و سلم ایلد کلر نه شویویم خط
 ایلد که مارا لکر مجموعی دینکلری باید متولی اجاره مثلیه بر سر نه اخذه ایجار و حال
 اولاد اجاره لری مبالغندن لری الا یجاب تمیر و تریم لری مبالغ معروضه
 بالا فر از مبالغ با قیوه یوز غرض و بیوک جبار شور کائن قیوه خانه و کاکین
 منوال محرز او زره ایجار و حال اولاد مبالغندن تمیر و تریم لری معارض فی عهد

الافواج کذکلت یوزغوش و نفوذ مذکورہ یہ اولیٰ اون بر حسب اوزرہ
 علی وجه اجمال ہست بلکہ بہر سہ فاسدن حاصل اولیٰ او جیوزغوش کہ سنوی
 حصا ہست یوزغوش سالف الذکر جامع شریف امام اولیٰ افندی یہ اعطا
 و مقابلسنہ حکیم امام اولیٰ کورس بہر یوم بر رستن شریف و بہر سہ رمضان
 المبارکین بر رختہ شریفیہ قرأت ایدوب واقف مشارا الیہ حضرت یکت
 والدینی و سائر اقربا و تعلقانے ارواہل بنہ صبیہ و احمد الیہ و عصار الیہ تکلم سنہ
 جامع شریف مذکور آتسنہ اولیٰ دکا کین و مخزن و سائرینہ بالایجا حاصل
 اولیٰ مبالغدن بہر سہ یکرمیشم غوش تعمیر و ترمیدہ بیون افراز ولدی الاقضا
 ید مستویہ محفوظ اولوب و یکرمیشم غوش دخی جامع شریف زبور یہ تعمیر
 و ترمیدہ افراز و منوال محرز اوزرہ حفظ ولدی الایجا ب صرف اولنہ و یوزغوش
 دخی جامع زبور یکت محرابیہ طرہ نرنہ اولیٰ ایکی مقوی موملہ مسکز قیہ
 روغن و قاپوسے او کتہ و منارہ کہ قنادیلہ او نرقیہ زیت یاغی مصافقہ
 افراز و فرج اولنہ و یوزغوش دخی جامع مذکورہ حکیم مؤذن اولیٰ کورس
 بہر سہ اعطا اولنہ خلاصہ عصار آتسنہ کہ احکاک و عقار موقوفہ زبورہ
 غلہ سندن بہر سہ ایکینوز قرون غوش افراز و منوال محرز اوزرہ جموعی فرج
 و صرف اولنہ و واقف مشارا الیہ سبحانہ تعالیٰ علیہ رضی عنہ دخی شویہ
 شہ طاب لہ یک کرک قصبہ زبورہ و کرک قضا سنہ واقع آسیاب خانہ یہ
 متعدد معلوم المقدار کہ من کوزر یکت بہر سہ سنوی یوزغوش اولیٰ

تر که اجاره افزای و مجموع باغات نامندن حسنه او نجی او قدیچه و او نجی بود که
 افزای و بیع مقدار اخی حال اولو رسه بفسخ حسنه در نشان مشربکات نه باشد
 و نصف دیگری عده کوشه قضیه از بوره فخرانه تقسیم و ترکه مذکور در
 دخی خباز خانه موقوفه موقوفه در نان عزیز بشیر یوب ایام رمضان مبارک
 هر که نه اسباب ابدان مقدار نه بهر یوم ایام صیام مغفرت انجامه است و بجه
 قضیه سنگت فخرانه تقسیم و اعطای اوله دخی شرط بیوردیکه مطلقا اولاد کور
 وقف زبوره متوالی اولوب کتابت و جبايت دخی بدله اوله اولاد اطلاق
 و عفار موقوفه مذکور حلالی و نما و استعمال مبالغدن شرط و طوقیود
 مذکور از زره مصارف و وظائف و عوارض محرمه منصوصه نه قالور سه
 اولاد ذکور علی السویه بینر نه توزیع و تقسیم اوله و تولیت و کنیت
 و جبايت اولاد ذکور زن اولادی و اولاد و اولادی بطنا بعد بطن مشروط
 از زره منصرف اوله و دخی شرط ایلدی و انفسه را ایهکث ادا مائه سال
 عمره و زار باله و لزه و الاقبال قدره مرغ روح بر فتوحی کلزار بی نبات و بنام
 مکان و کلمستان حیات لایقاده اشیا ایندیکه اوقاف زبوره به
 بالذات کند و سه ناظر اولوب جمیع اوقاف مذکور و مصالح مصارف
 زبوره از و رایحه منوط و مفوض و مربوط اولوب نفودی عفار نه بدیل شرط
 تنجیم و تحویل و وظائف و مصارف زیاده و تکمیل استغفار و متفرد اولوب کند
 مانع و دفع و مجادل و منازع اولوبه حیو تقیر و بیان بیوردیکه بالحق اولاد متوالی

مومی الیهم ودرستور او زر نغده کوی و مالک و عقارات موقوفه اخذ و قبض
 ایندیکینی تصدیق و سائر شری و طبع تحقیق ابیدیکت واقف سارا الید فر تری
 عنان کلای سمیت رجموعه صارف و زمام مرام صوب استمداد عاطف و کوی
 انجی مومی الیهم ستولیدر جو ابرن و وقف زبور تسبیح شری و تسلیم الی المتولی
 اول قد نصکته امام مختار بین و امام زفر عند لر نه صحیح و لازم قییدند در کوزدن
 مانعت ایند کلون علی رأی من راهیمی لازما وقف زبور کت و لزوم حکم
 صحیح شری و وقف صریح درعی اولنوب فصار و وقف صحیحی مؤید الازما شرعیان
 الی انهما الشهور والایام فمن بدل بعد ما سمع فانما اشته علی الذین یبیدون ان الله
 سمیع علیم و ابر الواقف علی الله الکریم و علی عهده اذ نع الاشهاد و القری فی و اخر شوال الکریم
 سنه اثنی و خمیس و مائین و الف بعزت من لاله و الشرف

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید الانبیا و المرسلین
 و علی آلہ و اصحابہ الطیبین الطاهورین و بعد جو کد دنیا و دلتی بی بقا و در کار
 فنا و شراب موت تحقیقندن دار عقاب یا ارحمان ظاهر و صحت اولدیر
 جان نفس نشده ایکن امور آخرة منفقه و صایا صحرک لازم اولمقدن
 و صینم اولدیر که با مرزی بحکال و بحال اجل موعودم تقر بنه عیاد و کلان
 اصحل ایمان نوبه ایتمکی و کلمه طیبیه و شهادت کتور مکی و سوره اخلاص
 شریف او قنخی تذکیر ابلیه لر و جسم قبض اولدند قد اسم ان و تقبیر دن

بوزر حکم شری و وقفه بقید
 بولناقه لهر کله نوبه موی غایبه
 یا شانه و قضا لریک استنوی
 صحت ظاهر و درین بیایا سوت
 و تصدیق شری و در لند نایبه
 ۱۱۸۱ بازار اولدیر ۱۱۸۱ عرض

خالی علی وجه المسنون بجهنم و تکلیف مالکان که برید و ممکن اولو رسد سزا القیوم بعد غسل
 و الولف اخوانان بری بسسره انه الرحمن الخسب مکشوفه العیون جبهه خیره البصیر
 و اسقاط صلواتم بچگون بشبیکش فروش حساب ایدوب عینا فقر اید تصدق و نذر
 و بر لرد کفارت صوم بچگون بیکش فروش و کفارت کینلرم بچگون بیکش فروش
 حساب ایدوب عوایه تصدق و نذیر و بر لرد کاتم بچگون بیکش فروش و صفون
 عباد بچگون ایکی بیکش بشیور ز فروش فقر اید و بر لرد قربان بچگون و صدقه و عظم
 بچگون و نذیرم بچگون در شیور ز فروش و قربان بچگون بیکش ز فروش و صدقه و عظم بچگون
 بیکش ز فروش فقر اید تصدق اولنه و قابل اولو رسد مذکور انکشت جمله قبل الذین
 یا انشاء الذین برینه کتور تله و امور و افعال خیر عالم بر صانع کسینه یی بولوب
 فرض اولن بچگون علی وجه الشمی او مدن بنی بچگون اجاج اولنه و ممکن
 اولو رسد اولکی سندن تاخیر اولمیه و بر لرد بولنه مالکان بری بیکش بشیور ز فروش
 اعطا اولنه کرک بر او کرک سحر او نیسرم و سائر سنکلام بر لرد خیر در حمان
 حرمین محرم بین زیارتنه کما شیخی و یلیق اداء خذ منته سعی و اعتناء و ایل سطلو کبر
 و اولکی کونن بر بی کونن دک حرکون بر رختمه و شمش یفه تلاوت اولنو بنی بولنه
 روحه اهدا اولنه و تالیله روحه بچگون یوز ز فروش اعطا اولنه و کز لک قیومی
 کوننه رختمه و شمش یفی تلاوت ایدوب روحه اهدا الیه لرو تالیله یوز ز فروش اعطا
 اولنه و سنده تمانده دخی رختمه و شمش یفی قرائت نوا بنی روحه اهدا الیه لرو تالیله
 یوز ز فروش اعطا اولنه و دل افرویم بر گره دخی دور ایدوب عذر اولو رسد
 تو کیلنه او شیور ز فروش بریدود و رالیله و بوجوهی بکری بیکش ز فروش مالکان اخراج
 اولنه و ممکن خرتب جمله دن استحقاق طلب الیه لرو و اعظم ذوالفقار بکینه عیال ضرورت
 بک و ستم بک بکینه و صیغتنا راجع بسالک استینه اوزره بی حوار کت عیال الیه استحقاق الیه لرو

الحرمه الغفار المالك ارقاب والفضة والسلام على من اوتيت الحكمة فممن خلق
 وعلى الروحية خير الالى وخير الاصحاب وبعد اشبه صحيفه صحيحه شبيهه ورسمه
 ناطقه برهان مقدما بوجه تفصيل لدى الاقتصافروض وواجبات معينه وسائر
 بعد الاداشبه حلاله خصه بمجون الملمن او تونز بيك غروش افراز او نوب
 ودياروز او الهسرتك سجا شكت هاوى اولدين تكاليفي ويرن نقد رنارل
 بولنورسه على الانفاد يعنى حر بر منزل سكته سى بارى شمش قيه جلو وباريشم قيه الكك
 متوليلير بيزيله نقدون واعطا اولنه وطلبها رضا الله مقنون مالمية وبيديه
 وعرضيه يد اشر ومتعلقه حلا سندن اصالة وباركالة حور بر سندن استر ضلوك اطفال
 طلبيه استقام تام جلودن رجا واهتم حرام ووصيته رولان اتمامه ابر الحامين
 وهو سبى ونعم للمعين

الحرمه الكك التتار امانق اللبلى واشهار والعملاء والسلام على محمد بنى المختار
 وعلى الروحية الاخبار انا بوجه تفعاله وقف صحيح مؤيد وجس حرمه
 نخله اولرون اطيب الملمن او بيك غروش افراز او نوب بره معاملة
 شرفيه ايد استر باح اولنقى اوزره اعطا وسلم اولنوب سنوى حلال اولان
 راجك او حيو زغوشدن تقبه استوبله جنكار محمد جامع شريف وكرت
 جامع على محمد جامع شريف ايد اوزونوبك محمد جامع شريف كك امامه
 يعنى شرف غروش مؤذ نرينه بكمى شرف غروش تعيين و شرف ايلو كوكور وجامع
 شريف كرك اتمه افند برك ساسم بچون كل ايدم بر ريش شريف مؤذ نان
 ونى اوقات فسه مفروضه عقبنه بر اخلص شرفى قرانت ايدم نوابسه
 روحه اهد الابه وهو الله الموفق المعين التامين

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد الانبياء والمرسلين حمود على
 وصحبه اجمعين وبعد حسرتك في غيبته نشك في بقية كان اهاب غير اذن
 اولها بنا وانشاء ايلاد كلوي جوامع شريفه اذن اهل حرسن جامع شريف ايدرسنگ
 و بود غور كچه حقتن جامع لري خوايشم ز اوله نرينه بنا شهر و تر ميله نين بر مقدار
 اعانه و وثاقه نكشت تعيين اوله نين زوني در همت شاعر مساجيدن اوله نين سینه نيك
 الطيب ملدن يكشغوش افزون و تيمير نينه امداد معتدله نينه نسله اوله نوب ان نشانه
 معرفت شرفه على وجه التسيب مبلغ ز بورى شهر ايريه نين اوله نين و بنا اليك غروش
 ما ملدن افزون اميت ز اوله نوب وقف مهي مؤيد و جوس صرخه نخله ايد و وقف
 و جوس ايلام و جوامع و قومونك اما ملري اهان موسي زام حافظ عثمان انقدر
 اهان ايو ز زام مندا يوسف و كولو كيك صالح اندي زام مندا احمد كنه لره على وجه
 التوليبت تسليم و ز بورون متوئله اوله لره و شويده شط ايد كمال موقوف
 ز بود منقا بسنه عقارته اشتر اوله نوب و على طريق الاستغلال با بعوله تجار
 اوله نين و اگر بود جهاد متعتم اوله نوب حسنه معاملة شريفه ايد اوله نين اون بره استر زام
 و استغلال اوله نين و حرق نفس اوله نوب استفا متوئله و ذوى الاقداره كمن
 قوى ايد و بر يوب ضايعه ن و محال الطر ايدان بغايت اشتر از اوله نين
 اوله نين غلظدن حسنه نصف كاملتك اوج ربيع اهان حرسن جامع شريفك اما حسنه
 و بر ربيع مؤذنه و قلنا نصفك دني اوج ربيع حسرتك و بود غور كچه نين
 جامع لريك اما ملرينه و بر ربيع مؤذنه نينه اوله نين و بود خليفه لري وجه شرف
 اوزره قرنا بوسه نين اوله نين و اهتمام نام ايليه لره و الاجر على الله بمواد الكرم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا نبي الله محمد وعلى آله
 وصحبه أجمعين وبعد حسنتك بختك نعتك قبضت كائن المحاب خير لندن
 اولها بنا وانشاء ايلاد علمي جوامع شريفه ابدان كمال حسن جامع شريف بدو حسنتك
 و بود غور كچه حقاقت جامع علمي خرابش ف اوله ندر بنه بنا خبير و زميلين بر مقدار
 اعانه و وظائف تعيين اوله ندره زود در همت شعاع سما جودان اوله ندره حسنة ندره
 اطلب مالدن بيشه فروش افزو و نعيم لونه امداد امجد لونه ندره اوله ندره ان شانه
 معرفت شريف علم على وجه التسيب مبلغ خوراك خبير لونه ندره اوله ندره ايكليكن فروش
 مالدن افزو و امتياز اوله ندره وقف صحيح مؤتبد و جوس مرتب بخدا ايله وقف
 و جوس ايلام و جوامع حقوقه كوت اما علمي حاج موسى زام حافظ عثمان افزو
 حاج ابو زام مندا يوسف و كولو كيد صالح افزو زام مندا محمد كنه لره علمي وجه
 التوليت تسليم و جز برون مؤتبد اوله لرو شويلا شويلا ط ايلاد كمال موقوف
 فز بود مقابله سنه عقارائه اشتر اوله ندره و علمي طريق الاستغفار با معلومه عيار
 اوله ندره و اگر بود وجهه متعسم اوله ندره حسنة معامله شريف ايلاد اوله ندره بره بهتر بلخ
 و استغفار اوله ندره و حق تنفسي اوله ندره استقامت موم و ذوق اوله ندره ذوق الاقناره حسن
 قوی ايلاد و بر يوب ضايعه ندره و محالطه ارباد ندره بغايت احترار اوله ندره و
 اوله ندره ندره حسنة نصف كامله كذا اوج ربي حاج حسن جامع شريف كذا اما منه
 و بر ربي مؤذنه و قلنا نصف كذا اوج ربي حسنتك و بود غور كچه مؤتبد
 جامع علمي كذا اما علمي ندره و بر ربي مؤذنه اوله و بعد جم خليفه لري و جوشم و ح
 اوزره قرنا بود قرن مؤتبد اوله لرو اهنام نام ايلاد و الاجر على الله بجزاد الكرم

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 الحمد لله والصلوة والسلام على نبينا محمد وآله وصحبه أجمعين وبعد مدنية فوجیه
 كائن زاویه نقشبندی و ذکر کلمه جوامع شریفه کت مصاحفه در آن امامت تأذین
 همچون اطلب عالمین و احسن سالکان بدی بکت بشیور غروش و نفس صحیح و شویب
 حسب الله تعالی و نفس حسن ابر و سب بر قطعه و فقیه در بیان اولدی فی اوزره منو کلمه
 از بوره تسلیم ایلیم و شوید شرط ایلد که بیلع زبور به سنو کلمه سنه در اوتنه اون بر
 حساب اوزره استر باح اولنوب و حاصل اولنا بح و نما سندن مدینه زبور ده
 شیخ بری جامع شریفک مصاحفه او تو زیش غروش و او تو زیش غروش دفتر در جامع
 شریفه و اولقدر ارحام عثمان جامع شریفه و اولقدر ارحام مصطفی جامع شریفه
 و اولقدر افاطمه سلطنه جامع شریفه و اولقدر جمع بکت جامع شریفه و اولقدر
 حمزه بکت جامع شریفه و قرن غروش قاضی عثمان جامع شریفه و قرن غروش
 جامع محمد باشا جامع شریفه و او تو زیش غروش جامع سفر جامع شریفه و قرن
 غروش مصطفی باشا جامع شریفه و او تو زیش غروش دو سیلنا بکت جامع شریفه
 و او تو زیش غروش عبد المؤمن بکت جامع شریفه و زاویه نقشبندی به مصاحفه
 یوز بیکرمی بش غروش و حکا ربه مناره سنه قنادید اللی غروش و عقیوب جامع
 شریفک مصاحفه طغان غروش و حوسنه جامع شریفک کن حمد و قهر در ابعانی
 رؤیتیه محاسبه و دفتر لری تقوی و سجلا ترقید همچون حکمه کابنه خدغه مقابله سنه بیکرمی
 تعیین و تخفیف ایلیم و شوید شرط ایلد که مذکور جوامع شریفه لکن اتمه اقتد بیکرمی
 بعد ادا صلوة الفیحه متونی بدوم و اولهم و سائر اقر باقر در اقره متقبل اولنکرت
 ارواحلر همچون اوج اخلاص شریف و بر فایحه شریفه قرالت و ارواحلر نیز تو ایل اهدا
 ایلید لرو اعتقاد تام و وقت اولنه و الا بر علی الله الجواد الکریم

بسم الله الرحمن الرحيم
 حمدنا محمد وودو شکرنا محمد وود اول ورجب الوجود ذوالعناية ووجود احقر توفيق
 که خلقت آدمی که بعد من بود او وجود کنوز ووب کتاب عقل وکتاب
 حکومیه وشیعی تکلیف قلوب جامع فضائل جمیل وجمع جمالی جمیع اید ووب عظام
 عظامی وجود اید اعظام ووزاع کرامت اید اکر ام ایدی ودر صلاوة و سلام اول
 که کرد از هر رسالت وطلعت سیاره وولات پیشوی مضایبه اولیا و مقصد اجماعت
 اصغیا ابوالقاسم محمد صلوات الله علیه وسلم روح منور و قهر مطهر این که مقام محمود
 وکوا معقود کن صاحبی در نجابت فراوان و تسکین آیه بیان و جمله اول اولاد
 کرام و اصحاب عظام او زر زینت که سوری طوع حق تعالی و سبیل توفیق
 منادی او کتب رضوان الله تعالی علیهم اجمعین اما بسبب بحر رسالت و عظمه
 شریفه و موجب تسلیخ خطاب مقالیه که در عید اوله که صاحب نجیبات و محبت
 و طاب القصد فاست و کبریات و سبک استغای صغری و زرافه صغیر و تسلیخ غایت
 بسم الله تعالی من نجیبه یاریه و ما یستحق فی الله تعالی و ما یستحق فی الله تعالی
 آتاله و جعل احواله خیر امن اولیه جناب حرم و بنفسان مطلقه و جنت عظمه و ملک
 اول اید یکین هم جزله و منن هم یکین تنبه او زره صلاحه قلده احسن
 احسن الله الیک انشائنی محرم و ما نقد مولانا نفسکم من خیر تجده و عند الله
 عظیم اجر است انشائنی جراته در هم اید و کذا که مضمون حدیث شریف
 اذا مات ابن آدم یقطع عماله عن نکت و لا یصلح اید عوله و صدقه جاریه فی سبیل
 نحو خیرین خاله و طوبیت صافیة اید اجلس شرف شریف مطهر و کفیل دین مینفرد
 صلی الله علی شاره یه حاضر اولوب و نف آتت بیا نه شرف طبت او زره متولیدی است
 اید یکین اولاد کوری محادیم کونی نعمتو بکار حضرت محقر کونه اقرار صحیح شرفی و اعظم
 صریح ایدی یکسک ملک ملک اولوب مدینه مومنان در توفیق توئی که
 واقع مصونه محمد و در کجیران بر بابتک منزل و تهنیتا که سنده و واقع مصونه کجیران

اوج منزل و کبوتر محسنه التي منزل و کورجی الخ لکن الحمد محسنه اون طغوز منزل
 و محتاج باله محسنه بش منزل عمومی اون زدرت منزل و موسنا رخصا سنه ایش تیجی
 موضعه واقع سیاسه خانه آلات لوازم ایو ذکر منکر و بحیه باشنه اول باغات ساشن
 مالندان افزو کمال امتیاز ایلا ناز قلوب حسنه نعا و طلب الرضا ان الله یومر بسنظای
 الر انقل صدقاته و تقف علی عی و حس صریح فرعی و تقف و حس ایوب و متوالیبری
 موی الیهم بیدرینه تسلیم و تقاضا نمود فی بعضی عقارات مذکوری بالتولیقه فی تسلیم
 ایوب ساشن متوالیبری و تقاضا نمود ایلا کل ذلک منکرمه منو بیدرینه ایلا یکبار از ذکر فرعی
 منازل و دیکلر متوالیبری بیدرینه اجاره متوالیبری آفره ایجار و حاصل اولها اجاره بری
 مبالغه ندرت له ایجاب تعمیر و تر میلمرینه مبالغه فی امر و فیه ایلا افزو مبالغه باقیمه
 موسنا در آنکه محسنه قرینه حاجیه صفا سی باشنه بنا ایلا یکم بحیه معملی بیدرینه
 خانه دن سنوی برری ایلا شیخ اولادانه ریافود درویشان اولنکره و وظیفه
 اوله رون اعطا الیه لرو مارالذکر باطه ماصیه سنه ایش شیخ نام موسنا واقع معلوم
 اولادکر منیانه دن برر طاشدن سنو کما یوز رفیه تم که دفعه بحیه شیخ و باخود درویشان
 اولادکننده اعطا اولنه و بحیه باشنه اولاد باغات و محموله که ذلک شیخ و باخود
 درویشکره جنبه و اعطا اولنه و شیخ درویش اولوسه و باخود درویشان هر روز برر
 یستم برشم بقدرت ایوب و اوقات خنده دخی که ذکر او در اهدا سنه
 قرانت ایوب نوابینی اول باعت لوح قلم و کتب صحائف عالم خاتم النبیین
 شفیع عصاة المذنبین بی محمد عظیم صلی علیه و سلم و الاولاد و الحجاب بجملا
 انبیا و در سیکت لوح معطر لینه و چهار بار کزین و عشره مبشره کتبت
 و اولیا و شیخ عظام و اصل ایلا در اصل نینه و خاصه بیدریم و در اهدا و بیو و
 اهدا الیه لرو و محمه و بازار ارشسی کچیه لینه ممکن اولد یعنی قدر توجیدی کلمه
 طیبه او قیوب و الدینیم و سنم رو حله نینه اهدا الیه لرو و تقاضا را الیم

سیخ آید نموده در حق شویله شط ایله یک منازله موقوفه است که در الان ساکن
 و اقامت آید نغزخانه لری مذکوره لری اقتضا اولدقه کند لری دانما تمهید آید و ب
 و سنوی و چشم شمع اوزره برزریال حکیمه بیرو ب و متولیلری صومی الیهم
 خود متکرنه بولنجه قدرخانه لری مذکوری کند لری اولد لری شط و ط مذکوره لری
 ضنه و متصرف اولد لری شط ایله دی و بوند نفکره بعنایه الله تعالی بقره قدر مالک
 اولور سم و چشم ایله معنوی اولد منازله لری بو و جسا اوزره وقف اولد و اولد لری
 صومی الیهم بکلر متولیلر اولوب ضنه ایرو ب درون لری ساکن و اقامت آید نغز شط
 مذکوره لری رعایت و یرینه کتوره لری و معاذ شط و ط معیار بیسی و کت آید رس
 متولیلری مندر لری ضنه و آخر معشر و ط مذکوره ایله اعطا ایله لری و اوقفه ناز الیه
 بیوردیکر مطلق اولاد ذکور صومی متولیلر او کت و کتابت و جبابه لری بیرون
 اولد و آسیاب خانانه موقوفه و دینکار و سائر نما و غنی است با لغندن شط و ط و قیود
 مذکوره مصارفی و وظائف عوارفی بیرون فضل معینه فالور س اولاد ذکور
 علی الشویه بیله نوزیع و تقسیم ایله لری و تولیت و کتابت و جبابه اولاد
 ذکور ذن اولادی و اولاد اولادی بطنایه بطن قرنا اثر قرن مشط و ط است اولاد
 معشر اولد لری شط ایله دی و اوقفه ناز الیه معشر لری ادم معشر عجمه و زاده
 باله و لزه و الاقبال قدره معشر روح بر فتوح کلز ایلیه نبات دنیا مکان کلسقا
 عقیلا ایقار شیمان ایند قیه اوقاف معشر بولدی بالذات کند بیسی ناظر اولوب
 جمیع اوقاف مذکوره و مصاصح و مصارف بیله و رایینه منوط و مفوض و در برط
 اولد لری شط و ط و تقسیم و تحویل و وظائف مصارفی زیاده و تکمیل مستقل و منفرد
 اولد کند بیله کنه مانع و مجادل و منازعه اولد لری تقویر و میان بیوردیکر باقی
 متولیلر صومی الیهم و اوقفه ناز الیه کلامه سم است اوقاف مصارف اولد و وقف عیار
 امام اعظم و صحابه الخیم ابو شیفه الکو فی حضرت لری قسطنض لری عاریته اولد لری
 رجوع مشط کوع و امام محمد بن حسن الشیبانی حضرت لری قسطنض و اوقفه

منابع

منافع و فنی نفسه شایسته وقف اعلیٰ و در بیفته بنا در تصرف بود در آن ایام
 و منازار آن سبباً مذکور کلا اول ملکه مسترد دیدم در جنگ متوکلیری بوی
 البرهم جوبه تصدی ایوب اگر چه حال سزاوین است منوال اوزره اوله یعنی جانی
 بنیکال و کلدر لکن عارف صدق ابو یوسف الشیبی بالامام الشافعی حضرت
 قنده واقف مجرد و وقف دیگر و امام محمد بن حسن الشیبی حضرت قریب قنده
 تسلیم الی المتولی او مفرد و تصرف بود صحیح و از زید اولی جور و در سبب این امتناع
 ایوب حضورش عه متر افغان و صحروری متغای فیصلی جسم طالبا اوله قلم شده
 حاکم دخی طرفینکث اذله سده نظم او مبطل فیض اولمقدن خذراید و عالم با کلمات
 اجماری بین الاثمه الکسائب و وقف بود کن محبت و نیز و منه حکم ایتمکن من بعد
 وقف بود صحیح و لازم اولی من بدله ماسمو فانما ائمه علی الزین بعد لونه
 ان الله سمیع علیم و اجر الواقف علی صحیح اجمود الکریم

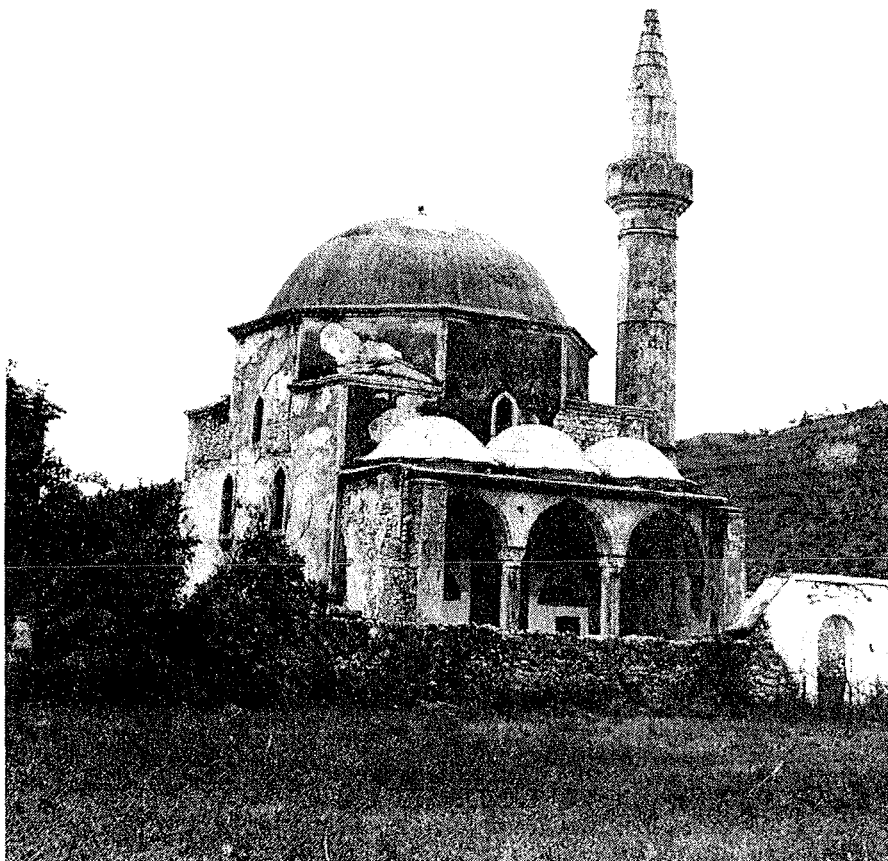
بسم الله الرحمن الرحیم

محمود الواقف علی کل حال الشکره عن التوفیر والانسقال والفضله والسلام
 علی محمد الموصوف بحکام الاخلاق و محاسن الخصال و علی آل و اصحابه العالیین
 الی معارج الکمال اما بعد سبب تحریر و تیفقه شریفه و موجب تسلیم متی الامم علیه
 اولدر که بشو صحیفه و رسنه مبین واقف نشا را الیه اسمع الله نوحه علیه حساب باری تعالی
 است او میسم ایلمی کنعنا کث مشکوک نظر بازاید و سبب مفرد و رخصه فیضه از طرفینکث
 و عزیمت ایلیوب کمال عقده نفاذ تصرفات شریفه در هر یک از شهرهای مدینه منوره و کوفه
 ایمن مجلس شریفه فیصله لازم التوفیر و وقف آینه البیانه متوکلیری نصب تعیین ایلمکه
 زوجه خانم لری عقلمو نوری خانم و منشا خانم و منشا جریان خانم طرفینکث و واقف
 حکم محکم او بخیر و کبیری متولیه موی الیه و فللی بکله کثره از قرآن و تقیر کلام ایلم و
 مدینه مسترد کیوان یکت همینه واقع سکن مکنه کسک معلومه بجهان الملک
 دکانه و اتقا لونه بولین اوج باب دکان و اوزر ترنه بولین او طهر لری
 و بالاجا شوسنه واقع معلومه محرو و دوجیمان جدید کار باخان و یخینه و اطمنانه

بولین کونکالین و موسسار در فارشویقه در بولین بانات و کلسه لسته باغ نهایت
 سومی مندرجان و آردیو بط منازل د اشر سندن و او شنه باغ نامزدن ما هدا ساسمانه
 افراز و انیا تمام ایله متاز قیلوب حسینه وقفه مسیح مسیح شمسایل ایدوب موعولیا
 طر فخر نزن و کبلره اقباضه تسلیم ایلد کاندن فکرمه انکر دمی بالو کاله بر حصه من الرمان
 ساسر متولیلر شملی جنبه ایلد کاندن شویله شمل ایلد کیمیا و انکر قید صیات ایدوب عقیده
 او لوب و قفسه بر بکن نقض و زیاده غله و ناسنه شهیدله تقیر الفقه او کوه و سنوب
 حاصل اولانها و غله و کیم سندن بعد احوال المعاصر و الشعیر خان مذکور دن
 او حیووز غرهوش و باغلی مذکور و البقی خانه و دکانلر جو یوز غرهوش افراز
 و حکمیته مذکوره ده بولین شمسایل اولان ذاته و یا خود ما مور اولان در ویشکوه خدمت
 لازمه سنیه بعد الاد اعطا اولنه ساسر نقده از سنوقا کور متولیلری زوجهاتم در
 خانلمری مذکوره لرا نقل نایسکر نه توزیع و تقسیم ایلدیر و او ز لریه او غللم
 بیکر ناظر اولدیر دیکر کون اولد سندن محافظه یه تعیین و شمل ایلدی و بعد الوفا
 اولاد ذکور او غللم متولیلر اولدیر شمل ایلدی و بعد الوفا ایشا و رعایه شمل ایلد
 الوقف من الشجیل الرجوع عن الوقفیه و الستراد جانب وقف اولد و احوالی
 کور یوب تحت لزومه حکم اولندی نصار و تقاضا یی ایشم عیالحت لایورث
 و لایبیاع و لایر صبه نمن بنده بعد ماسمه فانما الله علی الذین یبدلون
 ان الله سميع عليم و اجر الواقف علی اخی اجمود الکریم انه هو التواب الکریم
 بسم الله الرحمن الرحیم
 محمدته الذی اعرضوا ص عباده بضره اموالهم ال انوار ع خیرات و اعانهم علی الفتا
 اصناف الخیر و البیرات و الشفاعة و التلام علی رسول و نبیه محمد خیر
 البیرات و علی آل و اصحاب الیوم یستظل الیوم تحت الصدقات اقامه
 سب خیر و نیکه رشیدان کله کله صوبه خیرات و حسنات و رافعه الصدقات
 و البیرات هر سینه سینه ایله انداز اهدت و اجلال وزیر و شرف منسوب الی و دستلو
 غالب علی باشا خیر تری نعم جلیله صی جل و علی انعام و احسان ایلدیک ایلد
 بالندن و انفس منالندن افراز و نفاذ تصرفات شمسعیه جبران و تبرعات

(علی)

صحة و توفيق الیه لریح شط و تعیین الیدی واقف شایرا بدستولیلری موسی الیرم یوم
شرفغان و حرمی بشفایه فصل و سه طایبان اولوقلرنه و طریقت کلا مفریننه
نظر و مبطل خیر او مقدون خذرا و انوب عالمنا باکلا فیه بحاری بین الامنة الیه
رضوان الله تعالی علیهم اجمعین استیجروا سیاب اینده ندر نور و قغیرتکینت تختنه
و شروط مذکور کین جو ازین واقف او کون واقف شایرا الیه محض نه حکم ایدیکینت و بر
استدائنه واقف طالب او کون دستولیلری موسی الیرم تکرار جواب باصوابه تشددی او کون
کرجه ایدیه عینده حضرت شنه حال ذکر اون ان منوال در لکن خیر جمع امام ایدیه کینت
الشهید بالامان الفاتحه رای خطیم لرنه واقف کینت در وقت قریله کینت و امام هم نام
مخوس حسن رای شیرانه کینت لیل اللتونه واقف تا بید او طفل کینت رایها الله بید
او قاف مذکور کینت تحت لر و نه حکم اولندی فقهار و قفا کینت عیان من بیدله
بعد ما سمعنا ان الله علی الترن بید کونان الله کینت علم و اجم الو واقف علی اجماد الکریم
پی دکنه و در لکی کینت کمال من سرور الخیر لک کینت و ماس و کینت

Džamija Ali-paše Rizvanbegovića
na Buni (uništena 1993., tokom agresije
na Bosnu i Hercegovinu)

Džamija Ali-paše Rizvanbegovića u Stocu
(uništena tokom agresije na Bosnu i
Hercegovinu 1992.-1995.)